

Orla Lehmanns tale i Rigsrådet III

Taler	Dato	Sted
Orla Lehmann Medlem af Landstinget	25. april 1856	Rigsrådet

Omstændigheder

[Sidste af tre taler holdt ved forhandlingerne i rigsrådet april 1856]

Lehmanns egen indledning:

Snart efter Rigsraadetets første Sammentræden i 1856 fremkom 11 Slesvigholstenere, med Baron Carl Scheel-Plessen som Ordfører, med Forslag til i et allerunderdanigst Andragende til Kongen at opfordre denne til at lade de tre Hertugdømmers Provindsialforsamlinger forelægge det Fornødne med Hensyn til Fællesforfatningen, og derefter under størst muligt Hensyn til de af dem afgivne Betænkninger at indbringe et nyt Udkast til en Fællesforfatning med tilhørende Valglov for Rigsraadet til Vedtagelse.

Længslen efter omsider at faa Fred var saa stor, at man ikke blot ved stor Imødekommen fra dansk Side havde søgt at gjøre Medlemmerne fra Hertugdømmerne deres Nederlag saa lidt føleligt som muligt, men at rimelige Fordringer fra deres Side, som Pris for en virkelig Tilslutning, muligen kunde været besvarede med yderligere Indrømmelser. Men dette Forslag var i den Grad umuligt, at det mødte bestemt og enstemmig Modstand hos alle Danske og dansksindede Slesvigere, saavel som hos de saakaldte loyale Holstenere. Ligesom det af Scheele dannede, af Bang præsiderede og af Andræ og Hall ledede Ministerium havde tiltraadt hvad deres Forgængere havde gjort og bygget videre paa dette Grundlag, som saaledes forsvaredes af det nationalliberale Parti, saaledes anerkjendte Bluhme og det forrige Ministeriums Tilhængere deres Efterfølgeres Værk, og ydede dem ved denne Lejlighed en Understøttelse, som fortjente og fandt Paa skjønnelse. I denne Sag vare vi altsaa Alle enige. Men derhos fremtraadte under Motiveringen og Debatten den slesvigholstenske Tvetungethed, det ridderskabelige Hovmod og det advokatlige Sofisteri med saa ublu Paastande og nærgaaende Talemaader, at ogsaa vi — og ikke mindst de konservative Medlemmer — brugte vore Vaaben efter bedste Evne.

Sagens Forhandling udfyldte 4 Møder — d. 9-12 og 23-25 April og endte med, at Forslaget forkastedes med 49 Stemmer mod 14. Jeg havde Ordet d. 10 April, efterat Scheel-Plessen i tvende meget omfangsrige Foredrag havde forsvaret sit Forslag, og efterat det var blevet imødegaaet af den holstenske Minister Scheele, den slesvigske Amtmand Holstein og de kongerigske Medlemmer Mourier og David. For at første Forhandling ikke skulde afsluttes med et meget kuriøst Foredrag af Grev Reventlow-Jersbeck, svarede jeg ham d. 10de April. Ved anden Behandling talte jeg d. 25de, nærmest mod Etatsraad Preusser. Talerne ere for forskjellige til at de passende kunne sammenarbejdes i et samlet Foredrag og meddeles derfor her hver for sig.

Forsvar for Fællesforfatningen mod Slesvigholstenerne i Rigsraadet 3

Hr. Præsident!

Jeg kan naturligvis ikke Andet end anerkjende den uudtømmelige Opfindsomhed og dialektiske Smidighed, hvor med Forslagsstillernes Ordfører har forsvaret deres Andragende, og den rhetoriske Kunstfærdighed, hvormed han har fordelt og udført baade de pathetiske og de ironiske Partier i sine forskjellige Foredrag. En meget væsentlig Del af disse Midler har han rigtignok bortødslet paa at sige den holstenske Minister det størst mulige Antal af Ubehageligheder; men da det er øjensynligt, at denne ikke har isinde at dø deraf, have disse Turneringer for os Tilhørere kun kunnet være en behagelig Adspredelse, idet jeg godt kan forstaa, hvor pinligt det maa have været for de Herrer paa et andet sted at maatte rette deres Landsested mod en Fraværende, og hvilken Lindring det derfor har maattet være for dem, her at kunne udøse deres Følelser for ham Ansigt til Ansigt. Anden Betydning har alt dette imidlertid ikke kunnet have, hverken for dem eller for os; for selve Sagen har det aldeles ingen. Jeg tror ogsaa, at det nærmest kun har psykologisk Interesse, at se den Snildhed, hvormed Ordføreren i Løbet af Forhandlingerne gjentagne Gange har skiftet Ham. Han begyndte som det monarkiske Princip og de konservative Interessers Ridder; men i sit sidste Foredrag lod han endel meget tillokkende Koncessioner til de liberale Ideer skimte igjennem, skjønt rigtignok i en saa tvivlsom Dæmring, at man vilde have ondt ved at gribe og fastholde dem. Interessantere derimod er en anden Nyhed, som er fremkommen i Ordføreren seneste Foredrag. Hans Forslag gaar ud paa, at Stænderne skulde afgive Betænkning over eller i Anledning af den nye Fællesforfatning, og under de foregaaende Forhandlinger har han oftere udtalt, at derved kun tilkom dem en raadgivende Stemme. Men mellem første og anden Behandling har han udfundet, at, siden de gamle Stænders Virksomhed formentlig omfattede baade almindelige og særlige Anliggender, og siden de efter Kundgjørelsen skulde gaa over til at blive en Institution med besluttende Myndighed, saa maatte en saadan tilkomme dem lige saa vel for de første, som for de sidste Anliggender, og den nye Fællesforfatning altsaa tilvejebringes ved Overenskomst med merbemeldte Stænder. Ogsaa i en anden Henseende har den ærede Ordfører givet Beviser paa en sjælden Perfektibilitet; thi, medens han i Begyndelsen holdt paa, at man ved Forordningen af 26de Juli var slaet ind paa den rette Vej, har han dog senere set sig nødsaget til — om end med modstræbende Følelser — at

indrømme, at ogsaa den var ulovlig, fordi han ikke har kunnet komme bort fra den utvivlsomme Sandhed, at, hvis den var lovlig, maatte Forfatningen af 2den Oktober ogsaa være det. Efter sædvanlig Logik skulde man tro, at den, som erkjender 26de Juli for lovlig, og saa maa indrømme, at Overgangen derfra til 2den Oktober er uangribelig, var nødt til at sige: altsaa er ogsaa denne lovlig.

Men nej, den ærede Ordfører siger: altsaa er 26 de Juli ogsaa ulovlig. Vanskeligheden af at komme nogen Vej med den Slags Logik forøges yderligere, naar selv denne Indrømmelse ikke maa faa Lov til at staa, men Øjeblikket derefter forkastes af en anden af de Herrer (Grev Blome Heiligenstedten), som naturligvis er enig i, at Loven af 2den Oktober er ulovlig — det er jo en given Sag — men lige fuldt erklærer Frdg. 26 de Juli for lovlig, og ikke kan paavise anden Fejl i Overgangen fra denne til hin, end at den strider mod nogle Yttringer i den forestilling, hvormed det forrige Ministerium anbefalede Forordningen af 26 de Juli til Kongens Antagelse, og hvori de angive Grunden, hvorfor de ikke havde dristet sig til at bringe en virkelig Fællesforfatning i Forslag.

Under disse — jeg kan gjerne sige — fortvivlede Omstændigheder er det et sandt Held, at der blandt Forslagsstillerne er optraadt en Mand, med hvem det er muligt at forhandle, fordi han selv synes at anerkjende Tænknings Love, og af sine Medforslagsstillere at anerkjendes som den officielle Indehaver af de Grunde, hvorfor Fællesforfatningen er ulovlig — »quod erat demonstrandum.« Det Fortvivlede i Situationen er nemlig dette: at, medens alle Forslagsstillere staa »auf dem Rechtsböden« — Gud bevares! — have de hver sin »Rechtsböden«, saa at det er umuligt at finde dem paa disse mange »Rechtsböden«. Nu vide vi da, hvor den rette er, om den end er helt forskjellig fra alle de andre. Medens nemlig de Andre søgte Grunden til Fællesforfatningens Ulovlighed paa mange forskjellige steder, vare de dog Alle enige i, at de særlige Provindsialforfatninger vare lovlige; nu høre vi derimod, at det netop er her, Fejlen ligger, og hvorfra Smitten udbreder sig til hele Resten. Hans (Preussers) Deduktion er nemlig denne, at Kundgjørelsen af 28de Januar har anerkjendt de gamle Provindsialstænder efter Anordningerne af 1831 og 1834 som retlig bestaaende — altsaa med den Myndighed og med det Omraade, de have havt lige indtil 1848, — at disse Stænder efter Anordningernes svævende Udtryk og efter den udstrakte Maade, hvorpaa de anvendtes, maa antages at have omfattet ikke blot, hvad vi nu kalde særlige, men saa godt som alle Anliggender, — at de, forsaavidt angaar de særlige Anliggender, ere afløste af de

nuværende besluttende Stænder paa lovlig Maade, nemlig ved de ældre Stænders raadgivende Medvirkning; men at fra denne Raadgivning have været undtagne de to Paragrafer, hvori Sondringen mellem Særligt og Fælles er fastsat, saa at disse tvende Paragrafer altsaa ere ulovlige. Dette »vitium« ved de særlige Forfatninger mener han nu maa vitiere hele Fællesforfatningen, siden denne ikke indeholder nogen positiv Bestemmelse om, hvad der er fælles, men kun den negative Bestemmelse, at fælles er Alt, hvad der ikke er særligt, og forsaavidt altsaa maa støtte sig til de to Paragrafer, som efter det Anførte ikke selv kunne staa, mindre støtte noget Andet. Jeg tror, det ærede Medlem og alle de, som have henholdt sig til ham, ville erkjende, at dette er en korrekt Gjengivelse af deres Tankegang, som unægtelig fremtræder med en vis juridisk Stringens.

Forinden jeg nu henvender mit Svar til Juristen, maa det være mig tilladt at rette et Spørgsmaal til Mennesket, — thi man ophører ikke at være Menneske, fordi man er Jurist. Jeg vil da appellere til hans sunde Menneskeforstand, som Retsstudiet skal sublimere, men ikke bringe til at dunste bort, og spørge ham, om ikke denne hans sunde Menneskeforstand oprøres ved den Tanke, at Fællesforfatningen og de særlige Forfatninger vilde være lovlige, hvis man ikke havde undtaget disse to Paragrafer fra Stændernes Betænkning, men siden dette er sket, saa ere alle vore Forfatningslove »null und nichtig« [sic.] — og siden vi nu dog ere i Lag med at beruse os i Juristeri, saa veed jeg ikke, hvorfor han ikke medtager alle ved disse Forfatninger tilvejebragte Love; thi Nulliteter kunne ikke avle Andet end Nulliteter. Altsaa vor hele Retstilstand er et retløst Kaos — og hvorfor? Fordi man har havt den Kaprice at undtage to Paragrafer i den særlige Forfatning fra Stændernes Medvirkning. Og hvad for en Medvirkning? Fra en blot raadgivende Betæknings Afgivelse, om hvis Betydning man har faaet et haandgribeligt Bevis derved, at det forrige Ministerium ikke har taget det allerringeste Hensyn til alle de Raad, Stænderne have givet om alle de andre Paragrafer, som have været undergivne deres Betænkning. Det ærede Medlem vil derfor være enig i, at det i Virkeligheden ikke vilde have gjort den allerringeste Forskjel, om ogsaa disse to Paragrafer havde været inddragne i Betænkningen, men at Lovudkastet vilde være blevet Lov, akkurat som det var forelagt, hvad Stænderne saa havde yttret — ligesaavel for disse to som for alle de andre Paragrafers Vedkommende. Jeg vil spørge det ærede Medlem, om ikke den sunde Menneskeforstand maa stejle ved den Tanke, at et helt Riges hele offentlige Retstilstand skulde være »null und nichtig«, fordi man havde undladt Noget, som, enten det var gjort eller ikke gjort, var den ligegyldigste og virkningsløseste Ting af Verden.

Dog, jeg vil lade Mennesket fare og henvende mig til Juristen. Jeg vil da opkaste det Spørgsmaal, hvorfor disse to Paragrafer bleve unddragne Stænderne. Ja, havde disse havt besluttende Myndighed, saa der udkrævedes deres Samtykke, for at Bestemmelserne kunde faa Retskraft, saa var det en helt anden Sag; men det har den ærede Jurist ikke sagt, fordi han meget vel veed, at det vilde være aldeles urigtigt. Men siden der kun var Tale om en Betænkningens Afgivelse, om hvilken Forslagsstillernes Ordfører selv har udtalt, at man kunde have indhentet den og ligefuldt gjort, hvad man vilde — hvorfor har man da ikke undt Stænderne den uskyldige Fornøjelse at yttre sig ogsaa over disse Paragrafer? Jeg befinder mig her i en forunderlig Stilling ved at skulle forklare et Ministeriums Fremgangsmaade, til hvis Forsvar jeg sandelig ikke har noget Kald; men Sagen er saa klar, at man ikke behøver at have været indviet i dette Ministeriums Fortrolighed, for at kunne give et Svar. Naar det har unddraget disse Paragrafer fra Stændernes Behandling, saa skete det ikke, fordi det var bange for de Erklæringer, disse kunde komme til at afgive: thi det har tilstrækkelig viist, hvor lidt det lod sig genere af disse. Nej, det skete, fordi Ministeriet ansaa disse Bestemmelser for lovligen og endeligen afgjorte, forinden der blev Tale om at høre Stænderne, nemlig ved Kundgjørelsen af 28de Januar 1852. Det var altsaa fuldkomment ligegyldigt, enten disse Bestemmelser vare optagne i den særlige Forfatning eller ikke. De staa der kun til Efterretning — »honoris causas« — men deres Retsgyldighed beror ikke paa Forfatningen, men paa den Retsakt, hvori baade Stænderinstitutionens Gjenoplivelse og dens Udvikling til en besluttende Myndighed for det samme anviste særlige Omraade finder sin Hjemmel. Der kan fra den danske Grundlovs, den danske Rigsdags Standpunkt være meget at bemærke med Hensyn til Kundgjørelsen af 28de Januar, men ikke fra Holstens og Slesvigs Side, for hvilke den danner Grundlaget for den gjenoprettede Retsorden, og derhos som saadant er godkjendt af det tyske Forbund, som for Holstens Vedkommende ikke blot var dets faktiske Ihændehaber, men tillige dets retlige Værge. Fra den Side kan Kundgjørelsens Gyldighed altsaa i intet Tilfælde bestrides, og det er saa langt fra, at dette sker fra den ærede Jurists Side, at han tvertimod synes at ville have den betragtet som Holstens »magna charta«. Sondringen mellem Fælles og Særligt var altsaa en fuldbyrdet Kjendsgjerning, for inden der blev Tale om Stænderbetænkninger, og man har uden Tvivl sat saa meget mere Pris paa stærkt at betone, at den laa udenfor Stændernes Kompetence, som den aabenbart angaar, ikke blot det Særlige, men »eo ipso« [sic.] ogsaa det Fælles. Forresten har det ingenlunde manglet Stænderne paa Anledning til ogsaa derom at udtale hvad de maatte

have at bemærke; thi Indholdet af de oftomtalte Paragrafer gjenfindes i §§ 11, 15 og 17, hvorover Stændernes Betænkning er æsket, lige saa vel som over Slutningsbestemmelsen, der udtrykkelig undtager dette Spørgsmaal fra deres Raadslagning. Selv den mest ordkløvende Formalisme skal derfor nødes til at erkjende, at ogsaa Stændernes Omraade har været Gjenstand for deres Raadgivning. Forøvrigt nægter jeg ikke, at det har undret mig, at den ærede Jurist aldeles intet Hensyn har taget til, hvad der her i Rigsraadet er blevet oplyst om Sagens historiske Udvikling; thi selv om han havde ment at kunne ignorere, hvad jeg derom har anført, saa kunde han umuligen gjøre det med Hensyn til, hvad den daværende Udenrigsminister har sagt om Kundgjørelsen og dens Udførelse, hvori han har havt saa stor Del, og hvad ikke blot i hele Tankegangen, men tildels ogsaa i Udtrykkene falder sammen med min Fremstilling. Han vilde deraf have kunnet lære, at man ganske vist kunde have valgt den direkte, positive, baade fyldigere og hurtigere Fremgangsmaade, for hvilken nu ogsaa den ærede Jurist tager Ordet, og med hvilken vi Danske havde været ypperligen tjente, nemlig strax at forelægge Forfatnings udkastet for den danske Rigsdag til Beslutning og for Stænderne til Betænkning; men at det var for Holstens og Slesvigs Skyld, vi ikke nænnede at insistere paa, hvad der var vor gode Ret. Men han vilde ogsaa deraf kunne have lært, at der gaves en anden ligesaa lovlig Vej, nemlig at faa de særlige Repræsentationers Medvirkning til at indskrænke deres Omraade til de særlige Anliggender, og paa den saaledes »ryddede Grund« — ogsaa dette Billede benyttede den forrige Udenrigsminister — at opføre en for alle parter oktroyeret Fællesforfatning. Selv altsaa om de gamle Provindsialstænder havde været Rigsstænder, og selv om de havde bestaaet i usvækket Kraft, trods Alt, hvad der er foregaaet, ere de paa den i selve Stænderanordningerne opgivne og i Kundgjørelsen betegnede Maade indskrænkede til at være Provindsialstænder for de særlige Anliggender, og den Indvending, at de skulde lide af et »vitium«, som kunde angribe selve Fællesforfatningens Retsgyldighed, er saaledes »null und nichtig.«

Skjøndt jeg dermed godt kunde være færdig med den ærede Jurist, kan jeg dog ikke nægte mig den Fornøjelse, at dvæle et Øjeblik ved Betragtningen af de Midler, hvorved han vil afhjælpe de Mangler, han tror at have opdaget. Hvad er det da, han vil have forelagt? Og for hvem vil han have det forelagt? Efter hans Deduktion skal jo Fejlen bestaa deri, at de berømte to Paragrafer ikke have været forelagte Stænderne til Betænkning, forinden deres Provindsforfatninger fik Lovkraft; denne Fejl skal afhjælpes ved en ny Forelæggelse — af hvad? Den sunde Menneskeforstand vilde uden Tvivl svare, at saa maatte det være disse to

Paragrafer, der skulde forelægges. Ikke saaledes den ærede Jurist! Han fordrer, at den hele Fællesforfatning skal forelægges dem. Sæt altsaa, at Skiftet mellem Fælles og Særligt ikke endeligen er afgjort ved Kundgjørelsen, men til sin Retsgyldighed udkræver, at Stænderne høres der om, følger saa deraf, at de tillige skulle høres om, hvor vidt Fællesrepræsentationen skal have eet eller to Kamre, om Forholdet mellem de forskellige Landsdeles Repræ[sen]tation i samme, om Kongevalg og Folkevalg, om Census og dennes Størrelse, om Normalbudget eller fuldstændig Skattebevillingsret, om Initiativ, Interpellation osv. osv.? Er det den Konklusion, hvortil man kan komme af saa danne Præmisses? Skal det være Logik? Jeg maa sige det ærede Medlem, at det Slags Saltomortaler have hjemme paa ganske andre steder end i Jurisprudentsen. Og nu det andet Spørgsmaal: for hvem den skal forelægges? Den skal efter Juristens Mening forelægges for de nuværende lovgivende Provindsialstænder efter Forfatningen af 1854, men dog kun til Betænkning, og derefter skal den forelægges det nuværende Rigsraad efter Forfatningen af 1855 til endelig Afgjorelse. Men efter det ærede Medlems Paastand ere jo alle disse Forfatninger ugyldige, fordi de laborere af en væsentlig Retsmangel — hvorledes skulle de da være istand til at afhjælpe denne Mangel? Hvorledes skulle ugyldige Forsamlinger kunne gjøre sig selv gyldige? Det vilde være lige saa umuligt for dem, som det er for det ærede Medlem at tage sig ved Haarene og selv at løfte sig op i Luften. Det ærede Medlem kan være meget skarpsindig i at opdage Fejl, men han er ikke heldig i at kurere dem. Man kan ikke afhjælpe Fejl ved at begaa nye Fejl — det vilde ialtfald være en Anvendelse af den homøopathiske Kurmethode paa Retsvidenskaben, hvis Opfindelse intet Menneske vil gjøre den ærede Jurist stridig. Nej, da er det gejstlige Medlem, som udtalte sig igaar (Monrad), en anderledes god Jurist! Han sagde, at, ere Fællesforfatningen og de særlige Forfatninger ugyldige, saa bliver Følgen den, at Holsten og Slesvig vende tilbage til deres gamle Stænder fra 1831 og 34 — altsaa til Absolutismen med raadgivende Provindsialstænder — og at den danske Rigsdag indtræder i sin tidligere Magtfuldkommenhed ogsaa med Hensyn til Fællessager. Det er den logisk rigtige Slutning af den ærede Jurists Præmisses — det er derfor heldigt, at disse ere falske.

Derimod kan det Samme ingenlunde siges om nogle sunde praktiske Bemærkninger, som et andet holstensk Medlem (Reincke) nys har fremført om den hele konstitutionelle Bygning her i Landet. Vel har ogsaa han bragt »Paritetens« Mystery sin Hyldest, uden at det derved er blevet tydeligere, hvad det er, man vil; men naar han ved Siden deraf med Klarhed har paavist, at vort hele Forfatningsvæsen er meget for kunstigt og sammensat, og at det

navnlig er en stor Ulempe, at den ene Forsamling skal bevilge Udgifter, til hvis Dækning en anden Forsamling skal udskrive Skatter, da er det utvivlsomt, at han deri har Ret. Jeg tror derfor, at vi Alle ville være ham meget taknemmelige, dersom han kan angive, eller i det Mindste antyde, noget Middel, hvorved disse Mangler kunde afhjælpes. Dersom Stemningerne og forholdene i Monarkiet vare saadanne, at man kunde enes om at opgive alle de særlige Forfatninger og at henvise alle de offentlige Anliggender til et Rigsparlament, da vilde der vistnok kunne opnaaes en langt simplere og stærkere Ordning; men jeg frygter for, at det ærede Medlem vilde være den Første til at nedlægge en bestemt Indsigelse derimod. Lige saa lidt kan han, som jo erklærer sig for Helstaten, ville, at alle de enkelte Landsdele skulde være selvstændige Stater, saaledes at den Myndighed, der nu er henlagt til Rigsraadet, skulde udstykkes til Provindsialforsamlingerne; thi da var det i Realiteten ude med Monarkiet, og snart vel ogsaa med dets blotte Navn. At han ikke vil søge den saa højst ønskelige Simplifikation af det hele Maskineri ved paa Fællessagernes Omraade at opgive det konstitutionelle Princip, derfor borger ikke blot hans hele politiske Fortid, men det har han selv udtrykkelig udtalt; han vil have en Fællesrepræsentation, men han vil have den »auf unsere Weise!« Ja, deri ligger jo netop Ulykken, at Monarkiet bestaar af Landsdele, som nok ville leve sammen, men som hver ville have det paa deres. Vis, og at de ere højst uenige om, hvorledes denne Vis skal være. At heller ikke vi Danske have faaet Fællesforfatningen saaledes, som vi kunde ønske det, det behøver jeg vel ikke at forsikkre de Herrer, som selv have været Vidner til de haarde Kampe, det igjennem Aaringer har kostet at faa Rigsdagen til at gaa ind paa det, som nu foreligger, ved hvis Ordning Hensynet til Hertugdømmerne og til Tydskland har vist sig stærkere end den danske Rigsdags Modstand. At vi heller ikke have faaet det »auf unsere Weise«, derfor er der Syn for Sagn. Men Situationen var en saadan som den, Macaulay skildrer med de træffende Ord: »En Afgjørelse var nødvendig. At gjøre Alle tilpas var umuligt; det var ligesaa umuligt at gjøre Nogen tilpas, og dog var en Afgjørelse nødvendig.« Der bliver derfor vist ikke andet for, end at vi gjensidigen maa finde os i, at ingen af os har faaet det paa sin Vis. Og vi kunne finde os deri, fordi det, som, uden at kuldkaste Helheden, kan være forskjelligt, og som netop er det, hvori de særlige Anskuelser og Interesser have størst Betydning, er henvist til Landsdelene. Her kan da hver faa det efter sit Sind, og hvad de i saa Henseende endnu kunne ønske, det maa de søge at opnaa ved Forbedringer i de særlige Forfatninger, og ikke ved Angreb paa Fællesforfatningen. Ogsaa ved denne er der visseligen Meget, som kunde være bedre, og det er en Opgave, hvorpaa vi Alle bør henvende den største Opmærksomhed, og til hvis Løsning det ærede Medlem,

med hvilket jeg her særligt beskæftiger mig, kan bidrage meget. Men det er vist, at det er her i Rigsraadet, og kun her, Forslag dertil kunne finde en alsidig Drøftelse og gyldig Afgjørelse. At henvise Fællesforfatningen til Stænderne vilde derimod være i høj grad uforstandigt, og ikke kunne afstedkomme andet end Forvirring og Fordærv.

Heraf ville de to ærede Rigsraadsmedlemmer, som igaar overraskede os med den Erklæring, at de tiltraadte Forslaget, kunne slutte sig til, at vi ikke kunne tjene dem med af Høflighed at gaa ind paa Sagen. Hvad gjør man ikke for Husfredens Skyld! Men saa gemytlig er sandelig Situationen ikke, som de synes at antage, naar de tilraade »ikke at støde den Haand bort, som rækkes til Forsoning«, og mene, at Alt vilde blive godt, naar vi vilde bekvemme os til dette Skridt, for at »berolige Gemytterne. Hvad det er for en Forsoning, som bydes, og hvad det er for en Beroligelse, der venter — det have vi jo set. Et Medlem vil have Forslaget, fordi han ikke vil have nogensomhelst Fællesforfatning, hvori Holstenerne — 23 pCt. af Monarkiets Befolkning — ere i Minoriteten, og hvor han risikerer at faa sin tyske Nationalfølelse saaret ved at skulle høre paa dansk Tale. Et andet Medlem er kun indtraadt i det foreløbige Rigsraad, for at modsætte sig enhver yderligere Indskrænkning af de kongelige Prærogativer, og stemmer nu for Forslaget, for derved at forhindre, at et Ministerium, hvori der endog kunde sidde Jøder, eller en Rigsraadsmajoritet kan stille sig mellem Kongens Kjærlighed og hans tro Undersaatter, — altsaa for ad denne Vej at naa tilbage til Absolutismen. Et tredie Medlem, som erklærer Fællesforfatningen for ulovlig, fordi den er i Strid med en Yttring af det forrige Ministerium, henviser til, at Kongeriget jo kan beholde sin Grundlov, hvilket da som Mod sætning forudsætter et suverænt Slesvigholsten, og truer med Frankfurt. Den Ene fornægter Fællesforfatningen, men erkjender Forordningen af 26de Juli; den Anden fornægter ogsaa den, men holder paa Stænderne, hvilke han tillægger Ret til at medvirke til Fællesforfatningen — den ene Dag med raadgivende, den anden Dag med besluttende Myndighed; en Tredie finder Grunden til vore Forfatningsforholds Nullitet netop i de særlige Forfatningers Retsmangel. Jo, det vilde blive en kjøn Redelighed! Og den samme Modstrid er der mellem de tvende Medlemmer, som ikke have deltaget i at stille Forslaget, men nu have ladet sig formaa til at tiltræde samme. Den Ene af dem (Burchardi) mente, at vi saa meget lettere kunde gaa ind paa Forslaget, som det jo var aabenbart, at der ikke vilde komme Noget ud af det Hele; det var altsaa kun en lille uskadelig Tilfredsstillelse, man sagtens kunde unde Folk. Den Anden af dem (Kirchhoff) fandt derimod, at, om man i Rigsraadet vilde fremkomme med Andragender til

Fællesforfatningens Forbedring, saa vilde det dog kun blive »Stykværk«; men ved at gaa den af Forslagsstillerne anviste Vej vilde vi kunne opnaa en fuldstændig Omstøbning af hele Forfatningen, saaledes at den kunde tilfredsstille Alle. Man ser heraf, hvor ondt de ærede Herrer have ved at holde Trit med hinanden, og hvor betænkeligt det derfor vilde være for os Andre, at betro os til saadanne Statsmænds Ledelse. Saameget er imidlertid vist, at, hvis man vil have en hel Omstøbning af det Hele, saa bør man begynde med at kaste det i Smeltediglen, og selv den ærede Ordfører, som har sagt saa mangehaande Ting, har blandt Andet ogsaa sagt, at man, ved at vedtage hans Forslag, vilde stille den hele Statsorden i Monarkiet i Tvivl. Det vil med andre Ord sige, at vi med beraad Hu skulde kaste Alt, hvad vi med saa store Anstrængelser have opnaaet, tilbage i det Kaos, hvoraf det lige er blevet udredet. Og paa hvilke Vilkaar skulde vi gjøre det? Selv bagbundne ved vor egen Grundlovsbestemmelse, skulde vi overgive os paa Naade og Unaade. Og til hvem? Siden det skal være, saa vil jeg sige Dem det — kort og tydeligt: Til dem, som ere besejrede paa Valpladsen og fordømte af Europa! Nej, mine Herrer, vel ere vi kun Danske, men saa dumme ere vi dog ikke!

Kilde

Carl Ploug: 1873. Orla Lehmanns efterladte skrifter. Bd. 4. København: Gyldendal.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Den liberale bevægelse

Relateret

Orla Lehmanns tale i Rigsrådet I
10. april 1856

Orla Lehmanns tale i Rigsrådet II
10. april 1856

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/orla-lehmanns-tale-i-rigsraadet-III-1856>